

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tilastolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tilastolain lakia. Lakiin lisättäisiin säännös julkisia palvelutehtäviä hoitavien tiedonantovelvollisuudesta. Julkisia palvelutehtäviä hoitavien tiedonantovelvollisuus koskisi tietoja niiden taloudesta, tuottamista palveluista sekä toiminnan edellyttämistä voimavaroista ja niiden käytöstä. Lisäksi ehdotetaan, että konserneja koskevat keskeiset tiedot olisivat julkisia samalla tavoin kuin konsernin osina toimivien osakeyhtiöiden tiedot ja

julkisten palvelujen tuottamista koskevat tiedot samalla tavoin kuin valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaa kuvaavat tiedot. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös Euroopan yhteisön tilastotoimintaa koskevien direktiivien täytäntöönpanoa selkeyttävä säännös. Muutoksenhakumenettely ehdotetaan muutettavaksi hallintolainkäyttölain mukaiseksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Tilastolain (62/1994) 11 §:ssä säädetään valtion viranomaisten, elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajan, kunnan ja kuntayhtymän sekä voittoa tavoittelemattoman yhteisön velvollisuudesta antaa salassapitosäännösten estämättä tietoja tilastokeskukselle muun muassa toiminnastaan ja tuotannostaan. Valtio ja kunnat ovat siirtäneet julkisten palvelujen tuottamista yksityisille palvelujen tuottajille. Ne saattavat muun muassa ostaa kansalaisille tai yhteisöille tarjoamansa palvelut yksityisiltä laitoksilta. Muutoinkin uudet palvelujärjestelmät perustuvat aiempaa laajemmin yksityisten palvelujen tuottajien toiminnan varaan. Yksityisillä laitoksilla ei ole tiedonantovelvollisuutta. Tietojen saaminen niiltä on perustunut vapaaehtoisuuteen.

Erityisesti opetusalalla tapahtuneen kehityksen seurauksena on tullut uusia yksityisiä palvelujen tuottajia. Kysymys koskeekin tässä vaiheessa lähinnä yksityisiä oppilaitoksia.

Näiden palvelutuotantoa koskevia tietoja ei saada muilta viranomaisilta. Julkisia palveluja koskevien tilastojen laatimista varten tilastokeskus tarvitsee samat tiedot yksityisten julkisten palvelujen tuottajilta kuin valtion ja kunnallisilta viranomaisilta. Tarve koskee kuitenkin vain lain tai asetuksen taikka niiden nojalla annetun määräyksen tai tehdyn päätöksen nojalla julkisia palveluja tuottavia. Tämän vuoksi tilastokeskuksen tiedonsaantioikeutta ehdotetaan laajennettavaksi. Pykälään ehdotetaan uutta momenttia, jossa säädettäisiin lain tai asetuksen taikka niiden nojalla annetun määräyksen tai tehdyn päätöksen nojalla julkisia palvelutehtäviä hoitava koskevaa tiedonantovelvollisuutta.

Tilastolain 17 §:n 2 momentin mukaan valtion ja kunnallisen viranomaisen toimintaa kuvaavat tiedot ovat julkisia. Tämän mukaan valtion ja kunnallisten viranomaisten omaa palvelutuotantoa koskevat tiedot ovat julkisia. Kun valtio ja kunnat ovat siirtäneet julkisten palvelujen tuottamista yksityisille

palvelujen tuottajille, on tarpeen säätää kaikki julkisten palvelujen tuottamista kuvaavat tiedot julkisiksi. Edellytyksenä tietojen julkisuudella on kuitenkin se, että tiedot ovat muun lainsäädännön nojalla julkisia. Tämä vastaa myös yhteisön tilastoista annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 322/97, jonka mukaan julkisista lähteistä tilastotarkoitukseen saadut tiedot voivat olla julkisia kansallisten tilastoja laativien viranomaisten hallussa siinä laajuudessa kuin kansallinen tilastolainsäädäntö tämän sallii. Julkisia olisivat vain viranomaisten toiminnasta sekä lakiin lisättäväksi ehdotetussa 11 §:n 4 momentissa tarkoitettuja julkisia palveluja koskevat tiedot. Julkisia eivät olisi sen sijaan sellaiset tiedot, jotka koskevat yksittäisiä henkilöitä, yrityksiä tai muita yksiköitä.

Tilastolain 17 §:n 3 momentin mukaan tiedot yrityksen ja yhteisön sekä ammatinharjoittajan toimialasta, toiminnan sijainnista, toimipaikoista, pääasiallisista hyödykkeistä, henkilökunnan ja liikevaihdon määrästä sekä ulkomaankaupan harjoittamisesta ovat julkisia samoin kuin liike- ja yhteisötunnuksen luovuttamisesta annetun lain (1126/1990) nojalla julkiset tiedot (tiedot liike- ja yhteisötunnuksesta ja sen voimassaolajasta, nimestä, kielitunnuksesta, kotikunnasta ja osoitteesta sekä oikeudellisesta muodosta). Lainsäädännön selkeyden vuoksi on tarkoituksenmukaista viittaussäännöksen asemesta luetella tilastolaissa yksityiskohtaisesti edellä mainitun säännöksen nojalla julkiset tiedot. Nämä tiedot sisältyvät jo nyt tilastokeskuksen ylläpitämään yritys- ja toimipaikkarekisteriin.

Konsermirakenteen käytön yleistyttyä on tarpeen, että edellä luetellut tiedot olisivat julkisia myös konsernien osalta ja lisäksi julkisia olisivat tiedot konsernisuhteista. Tämän mukaan julkisia olisivat tiedot konsernisuhteista, millä tarkoitetaan tietoja konserniin kuuluvista yrityksistä ja omistuksen määrästä. Konsernisuhteita kuvaavat tiedot on lisätty yritys- ja toimipaikkarekisteriin, mutta nimenomaisen säännöksen puuttuessa tilastolaista niitä ei voida pitää julkisina tilastokeskuksessa. Kaupparekisterissä, josta tiedot on saatu, ne ovat kaupparekisterilain (129/1979) nojalla julkisia.

Tilastolaissa ei ole säännöksiä tilaston laatimista koskevasta päätöksenteosta. Tilastolain 3 §:n 2 momentissa on määritelty tilastoja laativat viranomaiset. Ne ovat viranomaisia, jotka tiedonantovelvollisuuden no-

jalla tai muuten laativat tilastoja. Käytännössä nämä viranomaiset itse päättävät niistä tilastoista, joita laativat. Tilastoja laativien viranomaisten itsenäinen toimivalta perustuu tilastotoimen puolueettomuusvaatimukseen. Kansallisen käytännön mukaisesti tilastoja laativat viranomaiset tekevät päätökset myös Euroopan yhteisön tilastoja koskevien direktiivien täytäntöönpanosta. Käytäntöä kuvaava säännös on tarpeen, koska on ollut epäselvyyttä täytäntöönpanotavasta ja koska säännös antaisi selkeän perustan nykyiselle päätöksentekomenettelylle myös komissioon päin. Tämän vuoksi ehdotetaan, että tilastolakiin lisättäisiin 19 a §:n 1 momentiksi uusi kansallista hallintokäytäntöä kuvaava säännös.

Maaliskuun 15 päivänä 1997 tuli voimaan yhteisön tilastoista annettu neuvoston asetusta. Asetus on ensimmäinen kansallista tilastolakia vastaava yhteisön säännös. Asetusta on sovellettava niihin tilastoihin, jotka laaditaan yhteisön viideksi vuodeksi kerrallaan laadittavan tilasto-ohjelman mukaisesti. Muihin tilastoihin sovelletaan edelleen kaikilta osin kansallista tilastolakia. Asetus ja kansallinen tilastolaki sisältävät osittain säännöksiä samoista asioista, esimerkiksi salassapitovelvollisuus. Neuvoston asetuksen ja tilastolain säännösten välillä ei ole merkittäviä eroja. Koska yhteisön tilasto-ohjelman mukaisten tilastojen laatimiseen käytännössä kuitenkin sovellettaisiin osittain neuvoston asetusta ja osittain tilastolakia, esimerkiksi tiedonantovelvollisuus, ehdotetaan, että lakiin 19 a §:n 2 momentiksi otettaisiin uusi selventävä säännös asetuksen ja tilastolain suhteesta.

Tilastolain 21 §:ssä säädetään niistä kustannuksista, jotka tilastoviranomainen on velvollinen suorittamaan tietojen luovuttajalle. Lähtökohtana on, että tilastoviranomainen saa tiedonantovelvollisuuden nojalla kerätyt tiedot maksutta. Tietojen keruussa laajoista massaluonteisista aineistoista, kuten rekistereistä, on kuitenkin katsottu aiheelliseksi korvata lisätyöstä välittömästi aiheutuvat erilliskustannukset. Erilliskustannuksilla tarkoitetaan niitä kustannuksia, jotka ovat yksinomaan ao. suoritteen aiheuttamia. Pykälän nykyinen sanamuoto on kuitenkin epäselvä ja se on aiheuttanut jonkin verran tulkintavaikeuksia. Siksi sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi selvästi pykälän tarkoitusta ilmaisevaksi.

Tilastolain 26 §:ssä säädetään tilastoja laativan viranomaisen päätöstä koskevasta muu-

toksenhausta. Voimassa olevan säännöksen nojalla kaikkien tilastoja laativien viranomaisten tilastolain nojalla tekemistä päätöksistä haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Muutoksenhakumenettelyjen yhtenäistämiseksi ehdotetaan, että tilastoja laativan viranomaisen päätöksestä haettaisiin muutosta siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämä muuttaisi nykyistä menettelyä siten, että ministeriöitä lukuun ottamatta tilastoja laativien viranomaisten tilastolain nojalla tekemistä päätöksistä haettaisiin muutosta ensimmäisenä asteena lääninoikeudesta.

2. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole taloudellisia eikä organisaatorisia vaikutuksia. Esitys lisää jonkin verran yksityisten palvelujen tuottajien tiedonantovelvollisuutta.

3. Asian valmistelu

Asia on valmisteltu virkatyönä valtiovarainministeriössä. Esityksestä on pyydetty kaikkien ministeriöiden, tilastoviranomaisten sekä keskeisten tiedonantajien lausunnot.

Lausunnoissa pidetään ehdotettuja muutoksia perusteltuina. Lausunnoissa esitetyt

teknisluonteiset korjausehdotukset on pyritty ottamaan huomioon.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivistä 95/46/EY ei aiheudu tarvetta muuttaa tilastolakia.

Esityksen valmistelussa on otettu huomioon hallituksen esitys laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 30/1998 vp) ja hallituksen esitys henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 961/1998 vp) sekä yhteisön tilastoista annettu neuvoston asetus.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan ensi tilassa. Laissa ei ole säännöksiä, jotka edellyttävät siirtymäkautta tai etukäteen varautumista lain voimaantuloon.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

tilastolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun tilastolain (62/1994) 17 §:n 2 ja 3 momentti, 21 §:n 1 momentti ja 26 § sekä lisätään 11 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, ja lakiin uusi 19 a § seuraavasti:

11 §

Tiedonantovelvollisuus

Lain tai asetuksen taikka niiden nojalla annetun määräyksen tai tehdyn päätöksen perusteella julkisia palvelutehtäviä hoitavat ovat velvollisia antamaan tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot taloudestaan, tuotteistaan ja palveluistaan sekä

toiminnan edellyttämistä voimavaroista ja niiden käytöstä.

17 §

Tietojen salassapito

Valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaa ja julkisten palvelujen tuottamista

kuvaavat muun lainsäädännön mukaan julkiset tiedot ovat julkisia.

Tiedot yritysten, konsernien, yhteisöjen ja ammatinharjoittajien liike- ja yhteisötunnuksesta ja sen voimassaoloajasta, nimestä, kielitunnuksesta, kotikunnasta ja osoitteesta, oikeudellisesta muodosta, toimialasta, toiminnan sijainnista, toimipaikoista, pääasiallisista hyödykkeistä, henkilökunnan ja liikevaihdon määrästä, ulkomaankaupan harjoittamisesta sekä konsernien osalta konsernisuhteista ovat julkisia.

19 a §

Euroopan yhteisön säädökset

Tilastoja koskevat Euroopan yhteisön direktiivit ja muut täytäntöönpanoa edellyttävät päätökset pannaan täytäntöön muissa kuin lainsäädännön alaan kuuluvissa asioissa sen tilastoja laativan viranomaisen päätöksellä, jonka toimialaan kyseinen asia kuuluu.

Euroopan yhteisön tilasto-ohjelmaan sisältyviin tilastoihin sovelletaan yhteisön tilastoista annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 322/97. Tämän lain säännöksiä sovelletaan

kuitenkin niiltä osin kuin mainittu asetus ei tule sovellettavaksi.

21 §

Kustannukset

Tilastoviranomaisella on oikeus saada 10 §:ssä tarkoitetut tiedot maksutta. Jos kuitenkin kysymyksessä on tiedonantajan hallussa olevien laajojen massaluonteisten tietaineistojen luovuttaminen, tietojen luovuttamisesta välittömästi aiheutuvat erilliskustannukset korvataan.

26 §

Muutoksenhaku

Tilastoja laativien viranomaisten tämän lain nojalla tekemiin päätöksiin haetaan muutosta siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 1998.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Jouni Backman*

Laki

tilastolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun tilastolain (62/1994) 17 §:n 2 ja 3 momentti, 21 §:n 1 momentti ja 26 § sekä
lisätään 11 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, ja lakiin uusi 19 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

Tiedonantovelvollisuus

Lain tai asetuksen taikka niiden nojalla annetun määräyksen tai tehdyn päätöksen perusteella julkisia palvelutehtäviä hoitavat ovat velvollisia antamaan tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot taloudestaan, tuotteistaan ja palveluistaan sekä toiminnan edellyttämistä voimavaroista ja niiden käytöstä.

17 §

Tietojen salassapito

Valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaa kuvaavat tiedot ovat julkisia.

Sen lisäksi mitä liike- ja yhteisötunnuksen luovuttamisesta annetussa laissa (1126/90) säädetään, tiedot yritysten ja yhteisöjen sekä ammatinharjoittajien toimialasta, toiminnan sijainnista, toimipaikoista, pääasiallisista hyödykkeistä, henkilökunnan ja liikevaihdon määrästä sekä ulkomaankaupan harjoittamisesta ovat julkisia.

Valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaa ja julkisten palvelujen tuottamista kuvaavat *muun lainsäädännön mukaan julkiset* tiedot ovat julkisia.

Tiedot yritysten, *konsernien*, yhteisöjen ja ammatinharjoittajien *liike- ja yhteisötunnuksesta ja sen voimassaoloajasta, nimestä, kielitunnuksesta, kotikunnasta ja osoitteesta, oikeudellisesta muodosta, toimialasta, toiminnan sijainnista, toimipaikoista, pääasiallisista hyödykkeistä, henkilökunnan ja liikevaihdon määrästä, ulkomaankaupan harjoittamisesta sekä konsernien osalta konsernisuhteista* ovat julkisia.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 a §

Euroopan yhteisön säädökset

Tilastoja koskevat Euroopan yhteisön direktiivit ja muut täytäntöönpanoa edellyttävät päätökset pannaan täytäntöön muissa kuin lainsäädännön alaan kuuluvissa asioissa sen tilastoja laativan viranomaisen päätöksellä, jonka toimialaan kyseinen asia kuuluu.

Euroopan yhteisön tilasto-ohjelmaan sisältyviin tilastoihin sovelletaan yhteisön tilastoista annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 322/97. Tämän lain säännöksiä sovelletaan kuitenkin niiltä osin kuin mainittu asetusta ei tule sovellettavaksi.

21 §

Kustannukset

Tilastoviranomaisella on oikeus saada 10 §:ssä tarkoitetut tiedot maksutta. Jos kuitenkin kysymyksessä on tiedonantajan hallussa olevien laajojen massaluonteisten tietaineistojen luovuttaminen, tietojen luovuttamisesta aiheutuvat välittömät kustannukset korvataan.

Tilastoviranomaisella on oikeus saada 10 §:ssä tarkoitetut tiedot maksutta. Jos kuitenkin kysymyksessä on tiedonantajan hallussa olevien laajojen massaluonteisten tietaineistojen luovuttaminen, tietojen luovuttamisesta välittömästi aiheutuvat erilliskustannukset korvataan.

26 §

Muutoksenhaku

Tilastoja laativien viranomaisten tämän lain nojalla tekemiin päätöksiin haetaan muutosta, jos erikseen ei toisin säädetä, korkeimmalta hallinto-oikeudelta siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta ylemmän hallintoviranomaisen päätökseen hallintoasioissa erikseen säädetään.

Tilastoja laativien viranomaisten tämän lain nojalla tekemiin päätöksiin haetaan muutosta siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan
kuuta 1998.

päivänä